

Ольга Стадник,

директор Мукачівської міської централізованої
бібліотечної системи

МУКАЧІВСЬКІЙ МІСЬКІЙ БІБЛІОТЕЦІ - 70

Розпорядження про відкриття публічної бібліотеки в Мукачеві чеський уряд видав у 1919 р. Але перші відвідувачі змогли прийти до неї тільки через десять років. Спочатку працював лише читальний зал. Фонд нараховував 90 назв газет та журналів: чеською мовою – 25, руською – 18, мадярською – 23, єврейською – 5, німецькою – 14, французькою – 2, англійською – 3. Передплачуючи періодику, бібліотека дотримувалася принципу: кожна значна партія Чехословацької республіки мала бути представлена в читальні своїми виданнями, а преса Підкарпатської Русі, за можливістю, – повністю.

До кінця 1929 р. в бібліотеці числилося 327 читачів.

Надалі вона почергово відкривала відділи: руський, чеський, мадярський – у міру завершення обладнання кожного і надходження літератури від міста та різних общин.

Бібліотечна рада обиралася міськими представниками. Її установчі збори відбулися 5 лютого 1929 р. Головою обрано Й. Хромьяка, референтом – доктора А. Шаша, скарбником – І. Дейча. Рада виробила Правила користування бібліотекою.

На перших порах у бюджеті міста на придбання книг було передбачено мінімальну суму, дозволена законом. Однак на початку 1930 р. потреби на утримання бібліотеки значно перевищили обсяг, вказаний у Законі №430 від 1919 р.

Міська влада дозволила «кредити на бібліотеку доповнити». А її керівництво сподівалося, «что городъ Мукачево, проявившій въ интересах безупречного устройства библиотеки исключительную жертвенность, будет с одинаковым пониманиемъ діла способствовать составленію книжной библиотеки, но, кромѣ того, желательно, чтобы поддержка города была восполнена помощью і пожертвованіями другихъ общественныхъ организацій ...»

Відповідь на заклики про допомогу не забарилася: земська управа Підкарпатської Русі своїм розпорядженням №34930 презентувала публічній бібліотеці книги із колишньої бібліотеки мадярської гімназії в Мукачеві, а міське відділення чехословацької легіонерської общини пожертвувало їй 72 чеські та 49 руських книг.

Ці відомості почерпнуто зі звіту про діяльність публічної бібліотеки за 1929 р., видрукуваного руською, мадярською, чеською мовами.

Читаючи його, здається, що проблеми сучасної книгозбірні були притаманні їй і в ті роки: «Бібліотечній совіть обрацається къ правительственнымъ и земскимъ властямъ, заботамъ коихъ ввірено существованіе народныхъ библиотекъ, с просьбою оказати новому культурному учрежденію города Мукачева, городской публичной библиотеки свое благосклонное вниманіе. Затѣмъ библиотечный совѣтъ обрацається къ читателямъ и друзьямъ городской библиотеки с просьбою принять участие в увеличеніи и расширеніи библиотеки. Наряду съ денежными приношеніями принимаются съ благодарностью и пожертвованія книгами, если таковыя по содержанию цѣнны и находятся в сравнительно хорошемъ состоянннн. Каждымъ принесеннымъ въ даръ геллеромъ, каждой пожертвованной книгой жертвователи способствуютъ удовлетворенію благородной и цѣнной потребности, стремленію к хорошей книгѣ. Они облегчаютъ библиотекѣ выполненіе ея важной миссии и одновременно содѣйствуютъ повышенію культурнаго уровня города Мукачева, а вмѣстѣ с тѣмъ и поднятію его престижа».

28 жовтня 1946 р. Комітет у справах культурно-освітніх установ при Раді Міністрів УРСР видав реєстраційне свідоцтво №1 «Городській публічній бібліотеці м. Мукачева», підписане заступником голови Комітету т. Швайко та заступником начальника статистичного управління т. Віхерпуль.

Начальник Закарпатського облліту т.Омеляненко підписує «Пам'ятку для комісій і уповноважених по перевірці літератури», де, зокрема, є таке (наводжу дослівно. - О.С.):

«1) Література, яка одержана через бібколектор з Радянського Союзу, перевіряється по всіх наказах органів цензури, які є в уповноважених облліту, що працюють в округах. Кожна книжка, яка згідно наказів підлягає вилученню, негайно знімається з бібліотеки.

3) Перевірці не підлягають класики марксизму-ленінізму і класики художньої літератури.

4) Всі книжки, які по своєму змісту являються реакційними, монархічними, релігійними, порнографічними, антисемітськими, троцькістськими, анархічними, націоналістичними і інші ідеологічно шкідливі і застарілі, – повинні бути виключені з бібліотек загального користування.

5) Іноземна література також підлягає ретельній перевірці ... книги, журнали, брошури, альбоми ... на всіх мовах, що видавались за кордоном і в Закарпатті до возз'єднання.

Всі старі підручники, які видавались в Закарпатській Україні до возз'єднання, з усіх шкіл і бібліотек вилучити...».

Мукачівська міська бібліотека втратила одразу більше половини фонду – в т. ч. і твори Ю.Галича, В.Винниченка, Б.Грінченка, С.Платонова, Ш.Алейхема (єврейською мовою), цінну іноземну літературу (мовою оригіналу), не залишилося жодної книги закарпатських поетів, письменників, учених і просвітителів. Згадані праці значаться в збереженому донині «Підручному каталозі ... городської публічної бібліотеки». Наскільки багатим і різногалузевим був фонд до 1946 р. свідчать записи в звіті роботи за 1946 р.: <...> - «Обследователи Горбиблиотеки в 1946 р. тт. Туров, Колесник, Коломейцева, от Комитета по делам культурно-просветительных учреждений УССР, и тов. Гаврилко от Обласного отдела к/п работы, все признали, что *городская публичная библиотека г.Мукачево по своему фонду является одной из крупнейших библиотек Украины*. За 1946 г. библиотека провела основную чистку имеющихся фондов. Чистку проводила специальная комиссия из 10 человек, знающих иностранные языки и литературу. Комиссия работала под руководством горкома КП(б)У и возглавлял ее председатель обллита ... Обширный отдел спецфонда, но в спецфонде хранятся справочники, энциклопедии, Брокгаузы на разных языках, 740 томов антикварной литературы, богатый отдел истории всех народов мира, отдел сельскохозяйственный и технический, кроме того, богато представлена периодика ...».

Одночасно фонди бібліотеки поповнювалися радянською літературою, творами класиків марксизму-ленінізму. Було відкрито 20 пересувок. Розпочали свою роботу курси з підготовки бібліотечних кадрів.

Книжковий фонд збільшується за рахунок партійних документів, брошур про візити керівників партії та уряду в різні країни, окремих праць класиків марксизму-ленінізму та ін. Але щороку списується література, в якій хоча б абзацом чи словом були розбіжності з загально прийнятою лінією КПРС та уряду. Мова, якою написані книги, – винятково російська.

Та хоч як це дивно, в нашій бібліотеці збереглося кілька десятків томів енциклопедії Брокгауза (перший т. 1890 р. видання і XXXVII т. 1903 р. випуску), твори М.Твена (1899), Г.Ібсена (1892).

У 60-х роках простежується увага до краєзнавчої літератури – виходять книги І.Чендея, Ф.Кривіна, В.Басараба, Ю.Мейгеша, В.Пагірі, М.Томчанія та ін. Кожна книжка була презентована і мукачівським читачам – досі збереглися альбоми з фотографіями зараз уже відомих закарпатських поетів і прозаїків.

На повну силу працювали як самостійні книгозбірні колишні пункти видачі в Паланку, Підгорянах, Росвигові.

Наприкінці 1968 р. розпочалася робота над проектною документацією з реконструкції бібліотеки. Обслуговування читачів не припинялося.

Двері новобудови відкрилися влітку 1975 р. Це сучасна міська бібліотека, книжковий фонд якої на сьогодні становить 116287 прим. книг, щороку обслуговується понад 6 тис. читачів.

Після централізації 1977 р. бібліотека стала методичним і координаційним центром для семи бібліотек міста, які одержали статус філіалів централізованої бібліотечної системи. В 1993 р. Центральній міській бібліотеці присвоєно ім'я закарпатського просвітителя О.Духновича.

Установа вправі пишатися своїми здобутками: в її стінах продовжували навчання і становлення поети та письменники, лікарі й вчені, актори і вчителі. А скільки проведено літературних вечорів, зустрічей з видатними людьми, презентацій книг, ювілейних вечорів і свят. Звичайно, виконувати свої функції бібліотека може, тільки маючи професійний кадровий потенціал. Працівники книгозбірні докладають усіх зусиль, щоб кожен її відвідувач міг сказати: справді, бібліотека – то для душі аптека.